Začínáme podnikat IV: Typy společností

Při každém studiu by mělo vedle teorie dojít také na praxi, my ale volíme opačný postup a poté, co jsme prošli docela praktickým startem, odbudeme si dnes teoretickou odbočku, abychom se příště elegantně vrátili do praxe.

V minulém dílu jsme srovnávali výhody a nevýhody živnosti a obchodní firmy a při tom jsme většinou jako protiváhu podnikání coby osoba samostatně výdělečně činná brali v úvahu dvě z nejčastějších forem právnických osob: společnost s ručením omezeným a akciovou společnost. Tím ale výčet nekončí. Možná by vám to i bylo líto, kdyby byl výběr možností takhle omezený. Není tomu tak – firmy, pod jejichž křídly se dá podnikat, mohou mít i další formy. Příznivci kolektivního hospodaření se mohou radovat nad existencí družstev, která je možné zakládat i dnes, dávno po bouřlivých 50. letech 20. století. Ale ani jimi spektrum firemních typů nekončí.

Kapitálové společnosti

Akciová společnost a společnost s ručením omezeným jsou dva zástupci skupiny firem spadajících do škatulky se vzletným a tak trochu hogo fogo znějícím nápisem *Kapitálové společnosti*. Jejich podstatnou a společnou vlastností je, že jedinou povinností zakladatelů ve vztahu k firmě je složení základního kapitálu. Všechny ostatní záležitosti už mohou svěřit cizím osobám.

Společnost s ručením omezeným

Že to tak ale v praxi často nefunguje, dokládají zejména společnosti s ručením omezeným, které jsou jednodušším typem kapitálových společností. Vlastníci se totiž ve velké míře na podnikání firmy osobně podílejí, ať už jako statutární orgán (jednatelé), nebo zaměstnanci. Zejména díky relativně snadnému způsobu založení, nízkým rizikům a velmi výhodnému poměru cena/výkon jsou eseróčka nejoblíbenější formou podnikání pod hlavičkou společnosti.

Minimální základní kapitál společnosti s ručením omezeným musí být 200 000 Kč a složit se na něj může až 50 společníků, každý v násobcích tisíce. Minimální výše vkladu každého společníka je 20 000 Kč a před podáním návrhu na zápis firmy do obchodního rejstříku musí být splaceno alespoň 30 procent peněžitých vkladů a všechny nepeněžité vklady (majetek, který společnost využije pro účely podnikání, jehož cena je odhadnuta znalcem). Společník ale může být jen jeden, i když pak jsou nároky na některé úkony větší – celý vklad je například třeba zaplatit před založením společnosti.

Orgány s. r. o. jsou valná hromada a jednatel(é), případně také dozorčí rada. Ve stanovách lze vymezit i existenci dalších orgánů.

Společnosti s ručením omezeným projdou zásadní změnou v roce 2013, kdy začne platit nový zákon o obchodních korporacích. K založení bude stačit základní kapitál ve výši 1 koruny, což má podnikání touto formou zpřístupnit daleko většímu množství podnikatelů.

Akciová společnost

Akciovou společnost, která je komplikovanější formou kapitálové společnosti, může založit minimálně jedna právnická, nebo alespoň dvě fyzické osoby, maximální počet akcionářů není omezen. Nejnižší základní kapitál je 2 miliony korun, pokud ale a. s. vzniká veřejným úpisem akcií, musí dosáhnout alespoň desetinásobku. Při vzniku musí být splaceno alespoň 30 % nominální hodnoty všech akcií a

celé emisní ážio. To není nadávka, jedná se o rozdíl mezi cenou, za kterou se akcie kupují při emisi a jejich jmenovitou hodnotou. Jde vlastně o zisk, který realizují zakladatelé akciovky hned při vzniku firmy. Čím větší prosperitu firmy akcionáři očekávají, tím vyšší může emisní ážio být.

Také akciová společnost má jako svůj nejvyšší orgán valnou hromadu, která se musí sejít minimálně jednou ročně. Ta jmenuje statutární orgán – představenstvo – a také dozorčí radu, která dohlíží na hospodaření. Ostatní orgány je možné vymezit ve stanovách. Akcionáři za závazky společnosti neručí.

Existuje několik způsobů, podle kterých lze vydávané akcie rozdělit do skupin. Jedním je dělení podle formy – akcie pak mohou být vystavené na jméno (ve veřejně přístupných rejstřících jsou známy osoby, které je vlastní) nebo na majitele neboli doručitele (akcionářem je ten, kdo akcie aktuálně fyzicky vlastní a je schopen jejich vlastnictví prokázat). Pozornému čtenáři jistě neušlo, že v současné době se intenzivně diskutují společnosti s anonymními akciemi. To je podskupina akcií na majitele – ty mohou totiž být vydávány s podmínkou registrace majitelů, ale i v takové podobě, že identita majitelů je naprosto utajena. Tento poslední způsob se v civilizovaném světě moc nenosí, takové akcie jsou veřejně neobchodovatelné, ale výhody spočívají v tom, že se za firmy s anonymními akciemi mohou v pohodě schovat politici, jejich manželky, kamarádi a spolužáci. Na světě existují jen tři státy, které vydávání anonymních akcií ve své legislativě připouštějí: Nauru, Marshallovy ostrovy a Česká republika.

Běžně vydávané akcie, které vyjadřují podíl akcionářů na základním kapitálu akciové společnosti, jsou akcie kmenové. V praxi se lze také setkat s dalšími druhy, například prioritními, které zaručují přednostní výplatu dividendy, zlatými, zaručujícími větší podíl na hlasovacích právech v rámci valné hromady, požitkové nebo zaměstnanecké.

Osobní společnosti

Má-li škatulka, v níž se tísní kapitálové společnosti, velikost krabice od bot, do krabičky od sirek by se vešly společnosti osobní, představované dvěma typy právnických osob: komanditními společnostmi a veřejnými obchodními společnostmi. Ty předpokládají osobní účast společníků na činnosti firmy. Jejich podíl na celkovém počtu obchodních společností je ale opravdu minimální, podle statistik Svazu průmyslu a dopravy dohromady činí jen něco přes dvě procenta. Oproti kapitálovým společnostem mají několik výhod, ale také několik nevýhod.

Veřejná obchodní společnost

Veřejné obchodní společnosti nejsou pro své zakladatele-majitele příliš zajímavou alternativou řešení podnikání, a to zejména kvůli tomu, že všichni nerozdílně ručí za její závazky celým svým majetkem. Takovou společnost by mohl v dnešním rozbouřeném Česku založit leda blázen nebo možná ten, kdo by chtěl dát svým obchodním partnerům najevo, že to se svým podnikáním myslí skutečně vážně a jde se svou kůží na trh naprosto zodpovědně. Odměnou za takové riziko ovšem je, že v. o. s. nemusí vytvářet základní kapitál, podnikání se dá tedy zahájit jen s několika tisícovkami v kapse, které vám hned v počátku spolykají administrativní náklady založení firmy.

Veřejnou obchodní společnost musí založit alespoň dvě osoby, buď fyzické, právnické, nebo jejich kombinace. Pokud společenská smlouva neurčí jinak, má každý společník 1 hlas. Všichni jsou zároveň statutárním orgánem, ale na zastupování společnosti navenek se mohou dohodnout.

Komanditní společnost

Také u založení komanditní společnosti, která je v některých prvcích podobná veřejné obchodní společnosti a v jiných pro změnu společnosti s ručením omezeným, musí být přítomni alespoň dva společníci – a je jedno, zda se jedná o fyzické, nebo o právnické osoby. Každý z nich ručí za závazky společnosti jinak: komplementář celým svým majetkem, komanditista do výše nesplaceného vkladu. Druhý jmenovaný má povinnost složit základní kapitál, jenž musí dosáhnout alespoň pěti tisíc korun. Ani v tomto případě se tedy nejedná o nijak závratnou částku, kterou je nutné mít na začátku k dispozici. Komanditní společnost je ale představitelem takové formy podnikání, kdy se sejde fyzická osoba s nápadem a bez prostředků (komplementář) a investor, který je schopen na realizaci nápadu poskytnout počáteční prostředky (komanditista), takže lze vhodně zvolit povinnosti každého z nich. Zatímco komanditista se na podnikání nepodílí, obchodní vedení společnosti je svěřeno komplementáři (případně komplementářům, je-li jich víc).

Konkrétní práva a povinnosti, zejména rozdělení podílů na zisku a hlasovacích práv, je možné vymezit ve společenské smlouvě, kterou při založení komanditní společnosti komanditista (komanditisté) a komplementář(i) sepisují. Zákon je sice pro případ, že si je sami nedefinují, popisuje, ale zároveň společníkům poskytuje dostatek volnosti.

Družstva

Relativně jednoduchou možnost účasti na podnikání nabízejí družstva, v minulosti možná trochu zprofanovaná forma obchodních společností. Ta mohou zakládat jak fyzické (minimálně pět), tak právnické osoby (minimálně dvě). Minimální výše základního kapitálu je určena na 50 tisíc korun a každý člen může na tyto základní prostředky přispět libovolně vysokou částkou, tzv. členským vkladem. Stanovy pak určují, jakými hlasy disponují. Nejvyšší počet členů družstva není omezen, členové za závazky družstva neručí a k přistoupení člena stačí přihláška; rovněž vystoupení je jednoduché a není k němu potřeba měnit zakladatelskou smlouvu ani stanovy.

Sdružení podnikatelů

Zatímco předchozí formy jsou definovány obchodním zákoníkem, ti, kdo v průběhu své podnikatelské dráhy objeví kouzlo spolupráce s jinou osobou, mají ještě jednu poměrně využívanou možnost, aniž by se jejich vztahy musely nutně začít řídit obchodním kodexem. Tou je založení sdružení podnikatelů, kterému se věnuje zákoník občanský. Při zakládání je přitom možné spojit síly jen na konkrétní projekt nebo na přesně vymezenou dobu. Administrativní náročnost takového kroku je v podstatě nevýznamná, stačí uzavřít smlouvu o sdružení a v ní si definovat vzájemná práva a povinnosti.

Sdružení podnikatelů není samostatnou právnickou osobou, každý z jeho členů vystupuje svým jménem nebo jménem některého ze spolupodnikatelů. Za závazky sdružení ručí každý z nich nerozdílně celým svým majetkem. Základní kapitál není nutné skládat a sdružení může vést jednoduché účetnictví, což je jistě přínosem. Na druhou stranu ale platí, že je-li některý z podnikatelů-členů sdružení plátcem DPH, musí se k této dani registrovat i ostatní.

Nepřeberné možnosti

Přestože teď už můžeme škálu možností pro podnikání považovat za takřka vyčerpávající, v nejrůznějších statistikách a přehledech se můžeme setkat ještě s jinými typy podnikatelských subjektů. Jednak to mohou být osoby samostatně podnikající na základě jiných než živnostenských oprávnění (např. advokáti, soudní znalci, tlumočníci, lékaři) a fyzické osoby provozující zemědělskou výrobu, jednak státní podniky (těch je u nás stále asi 200), zemědělská, spotřební a výrobní družstva, společné podniky, organizační složky firem sídlících v zahraničí, sdružení fyzických a právnických osob, evropské společnosti a evropská hospodářská zájmová sdružení. Ale aby toho nebylo málo, tu a tam vám cestu mohou zkřížit i nejrůznější neziskové organizace – občanská sdružení či veřejně prospěšné společnosti –, účelové subjekty jako společenství vlastníků jednotek a mnohé další. Vítejte v komplikovaném světě plném rozličných variant!

Jednoznačný favorit

Jednoznačným favoritem mezi právnickými osobami jsou v České republice, jak už bylo řečeno, společnosti s ručením omezeným. Až se v příštím díle našeho seriálu vrátíme do praxe, budeme se tedy vedle podnikání coby osoba samostatně výdělečně činná zabývat výhradně jimi. A aby byl náš praktický přístup doveden k dokonalosti, zkusíme si dokonce jednu takovou cvičně založit.

Michal Chleboun

Autor je podnikatel, který se nijak nevymyká průměru a před lety založil společnost s ručením omezeným.

RÁMEČKY

Obchodní společnosti v kostce

	s. r. o.	**a. s.**	**k. s.**	**v. o. s.**	**družstvo**
Nejnižší počet zakladatelů	1 fyzická nebo 1 právnická osoba	2 fyzické nebo 1 právnická osoba	2 osoby	2 fyzické nebo 2 právnické osoby nebo kombinace, vždy nejméně 2 osoby	5 fyzických osob nebo 2 právnické osoby
Nejvyšší počet společníků	50	neomezen	neomezen	neomezen	neomezen
Minimální výše základního kapitálu	200 000 Kč	2 000 000 Kč (s veřejnou nabídkou 20 000 000 Kč)	5 000 Kč	0 Kč	50 000 Kč
Nejnižší možný vklad	20 000 Kč	neomezen	5 000 Kč	0 Kč	není určen
Nejvyšší možný vklad	neomezen	neomezen	neomezen	neomezen	neomezen
Rozsah splacení vkladu při vzniku	30 % z každého vkladu, dohromady alespoň 100 000 Kč, všechny nepeněžité vklady	30 % nominální hodnoty akcií a emisní ážio, všechny nepeněžité vklady	podle společenské smlouvy	0 Kč	50 % základního kapitálu
Doba splacení vkladu	do 5 let od vzniku	do 1 roku od vzniku	podle společenské smlouvy, jinak bez zbytečného odkladu	0 (může být určena společenskou smlouvou)	dle stanov
Počet hlasů ke vkladu	na každých 1 000 Kč 1 hlas (ve společenské smlouvě může být	hlas spojen s akcií (na akcie se stejnou jmenovitou hodnotou stejný	každý společník 1 hlas (společenská smlouva může určit jiný počet hlasů)	není vázán ke vkladu – každý společník 1 hlas (společenská	každý člen 1 hlas (stanovy mohou upravit odlišně)

	určeno jinak)	počet hlasů)		smlouva může určit jiný počet hlasů)	
Ručení společníka za závazky společnosti	společně a nerozdílně do výše nesplacených vkladů všech společníků podle stavu zápisu do OR	neručí	komplementář neomezeně, komanditista do výše nesplaceného vkladu	neomezeně	neručí
Předmět činnosti	podnikání, lze založit i za jiným účelem	podnikání, lze založit i za jiným účelem	podnikání	podnikání	podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních či jiných potřeb členů
Orgány společnosti	valná hromada, statutární orgán – jednatelé –, dozorčí rada (nepovinná), další dle společenské smlouvy	valná hromada, statutární orgán – představenstvo –, dozorčí rada, další dle stanov	statutární orgán – komplementář(i)	statutární orgán - společníci (další lze určit ve společenské smlouvě)	členská schůze, statutární orgán – představenstvo –, kontrolní komise (u malého družstva jen členská schůze a předseda)
Zakladatelský dokument	společenská smlouva nebo zakladatelská listina ve formě notářského zápisu	ustavující valná hromada nebo zakladatelská smlouva či listina ve formě notářského zápisu	písemná společenská smlouva s úředně ověřenými podpisy společníků	písemná společenská smlouva s úředně ověřenými podpisy společníků	ustavující schůze
Povinnost a výše rezerv	rezervní fond ze zisku, výše podle společenské smlouvy – nejméně však 10 % zisku	rezervní fond, ze zisku, výše je určena podle stanov, nejméně 20 % z čistého zisku, ne však výše než 10 % z hodnoty základního kapitálu	rezervní fond se ze zákona nevytváří, společenská smlouva může stanovit jinak	rezervní fond se ze zákona nevytváří, společenská smlouva může stanovit jinak	již při vzniku vytváří nedělitelný fond ve výši nejméně 10 % základního kapitálu, který se ročně doplňuje nejméně o 10 % čistého zisku, a to do doby, než nedělitelný fond dosáhne částky rovnající se polovině zapisovaného základního kapitálu

Zdroj: CzechTrade

Vývoj počtu vybraných právnických osob v ČR

Právní forma	2005		2007		2008		2009	
	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl
Registrované právnické osoby celkem	**493 256**	**100,0**	**553 352**	**100,0**	**594 647**	**100,0**	**634 310**	**100,0**
v tom:								
obchodní společnosti celkem	256 657	52,0	290 218	52,4	311 309	52,4	329 100	51,9
z toho:								
veřejné obchodní společnosti	7 754	1,6	7 579	1,4	7 474	1,3	7 395	1,2
společnosti s ručením	231 169	46,9	261 449	47,2	280 395	47,2	297 647	46,9

omezeným								
akciové společnosti	17 031	3,5	20 455	3,7	22 700	3,8	23 312	3,7
státní podniky	746	0,2	602	0,1	526	0,1	420	0,1
družstva	13 839	2,8	14 887	2,7	15 338	2,6	15 636	2,5
nadace; nadační fondy	2 541	0,5	2 604	0,5	2 669	0,4	2 723	0,4
organizační složky státu	369	0,1	366	0,1	366	0,1	377	0,1
příspěvkové organizace	11 502	2,3	11 090	2,0	10 930	1,8	10 867	1,7
sdružení fyzických osob, sdružení								
právnických osob	99 253	20,1	103 988	18,8	108 087	18,2	111 793	17,6
ostatní	108 349	22,0	129 597	23,4	145 422	24,5	163 394	25,8

Zdroj: ČSÚ